

Questionmark Factsheet

Juni 2015

Samenvatting van het onderzoek naar sappen, nectars en fruitdranken

Questionmark heeft tussen maart en juni 2015 832 fruitdranken in Nederlandse supermarkten onderzocht en beoordeeld. Het onderzoek naar vruchtensappen, nectars en overige fruitdranken richtte zich op twee duurzaamheidsthema's: milieu en mensenrechten. Via de app en de website kan iedereen een uitleg van het product lezen en de bijbehorende score opzoeken. Deze factsheet zet de onderzoeks-methode en de belangrijkste bevindingen van het milieu en mensenrechtenonderzoek op een rij.

Productieketens

Questionmark onderzocht al tienduizenden consumentenproducten op de thema's milieu, mensenrechten en volksgezondheid. Zij onderzoekt daarbij de productieketens van producten. Een uitgebreide verantwoording van de onderzoeksmethode van Questionmark is te vinden op de website van Questionmark [1]. De onderzoeksmethodiek achter de milieu en mensenrechtenscore is tot stand gekomen in samenwerking met universiteiten, maatschappelijke organisaties en overige stakeholders in de voedsel- en sappector.

Het onderzoek leverde een grote database van informatie op met per product vele verschillende mensenrechten- en milieuvariabelen. Allemaal zijn ze van belang bij het beoordelen van het product maar voor een consument onmogelijk om zelf te overzien.

[1] Meer informatie over onderzoeksmethode van Questionmark: <http://www.thequestionmark.org/methode>

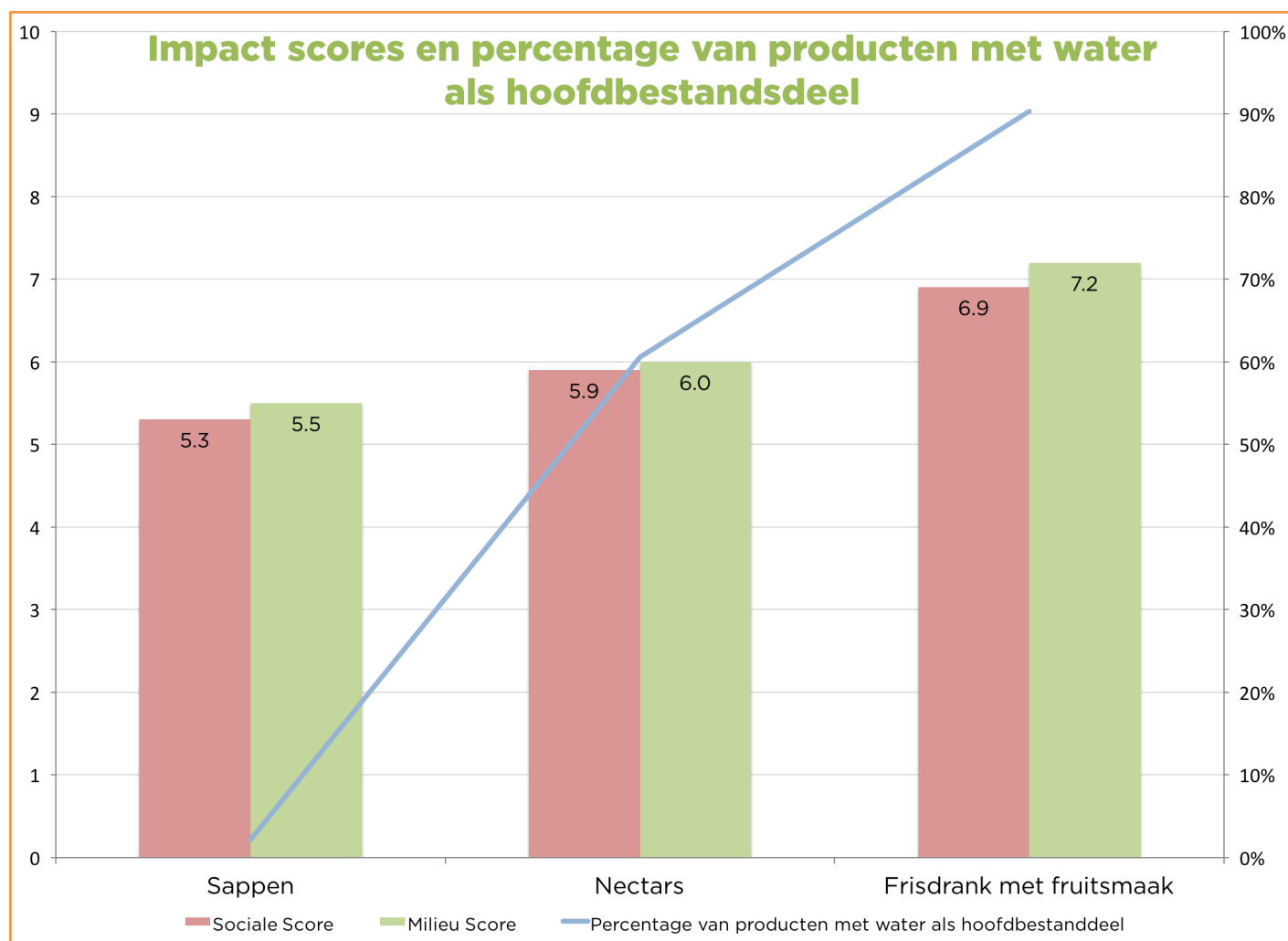

De onderzochte fruitdranken komen uit 10 belangrijke supermarktketens van Nederland: Jumbo, Albert Heijn, Albert Heijn to go, Plus, Coop, Lidl, Aldi, Marqt, Ekoplaza en Kiosk. Deze ketens representeren 80% van de Nederlandse supermarkt-sector. Voor het onderzoek is bewust gekozen voor een breed spectrum aan supermarkten: van mainstream tot 'prijsvechter' tot 'duurzame' supermarkt.

De productscore is een cijfer tussen 1 en 10, waarbij een 1 slecht is en een 10 goed. Daarbij is 10 het meest en 1 het minst duurzame dat verkrijgbaar is in de onderzochte supermarkten. De samenstelling van veel fruitdranken verschillen nogal van elkaar. Dit heeft een grote invloed op de uiteindelijke score.

In het onderzoek is een onderscheid gemaakt tussen:

- Fruitsappen met 100% fruit als ingrediënt. Deze sappen zijn vers geperst, in 'smoothy'-vorm of uit concentraat gemaakt.
- Nectars, die minimaal tussen de 25% en 50% (het minimumpercentage verschilt per fruitsoort en is wettelijk bepaald) fruit als ingrediënt hebben
- Frisdranken met fruitsmaak, die te weinig fruit als ingrediënt hebben om de term nectar te mogen gebruiken.

Frisdranken met een fruitsmaak scoren relatief goed. De reden daarvoor is dat die dranken, met water worden aangelengd. Water is een ingrediënt dat relatief weinig milieuschade geeft en waarbij over het algemeen geen mensenrechten issues spelen. In bovenstaand figuur is af te lezen dat er een duidelijk verband is tussen de score en het wateraandeel in het product.

De meeste consumenten maken bij de aankoop geen afweging tussen frisdrank en verse sap. Om fruitdranken te vergelijken op de belangrijkste achterliggende problematiek beperken we ons in onderstaande scorelijst tot een vergelijking van 100% sappen.

Als we naar de gemiddelde scores kijken per sap (met 100% fruit als ingrediënt) zijn de:

Drie best scorende sappen
(overall score):

- Perensap (7)
- Tomatensap (6½)
- Appelsap (6 ½)

Drie slechtst scorende sappen
(overall score):

- Ananassap (3)
- Kokoswater (4 ½)
- Mangosap

Als we naar de gemiddelde scores kijken per sap (met 100% fruit als ingrediënt) op de thema's milieu en mensenrechten dan scoren de sappen als volgt:

Milieu

Drie best scorende sappen:

- Tomatensap (8)
- Perensap (7)
- Appelsap (7)

Drie slechtst scorende sappen:

- Mangosap (1)
- Ananassap (1)
- Kokoswater (5)

Mensenrechten

Drie best scorende sappen:

- Perensap (6 ½)
- Druivensap (6)
- Appelsap (5 ½)

Drie slechtst scorende sappen:

- Ananassap (3 ½)
- Sinaasappelsap (3 ½)
- Mangosap

De mangosappen zijn zonder score weergegeven omdat ze eigenlijk altijd zijn vermengd met andere fruitsappen in 'multi-fruit' sappen of dranken.

Assortiment van supermarkten vergeleken

Van de sappen vormen appelsap en sinaasappelsap ongeveer 40% van het assortiment van fruitsappen. Een zelfde percentage geldt voor sapmixen waarin verschillende fruitsoorten worden samengevoegd.

Supermarktketen Ekoplaza biedt veel verschillende sapproducten aan met een biologisch keurmerk. Zonder het aanbod van Ekoplaza zou het aandeel in het aanbod van biologische sappen uit de 11 onderzochte supermarkten niet 23 maar 15 procent zijn.

De zeven Fairtrade fruitdranken (100% sap), vind je in de schappen van:

- Albert Heijn (AH en FairTrade Original)
- Lidl (Fairglobe)
- Marqt (The Fruit Lab en FairTrade Original)
- Jumbo (FairTrade Original)

Duurzaamheid totale supermarktaanbod

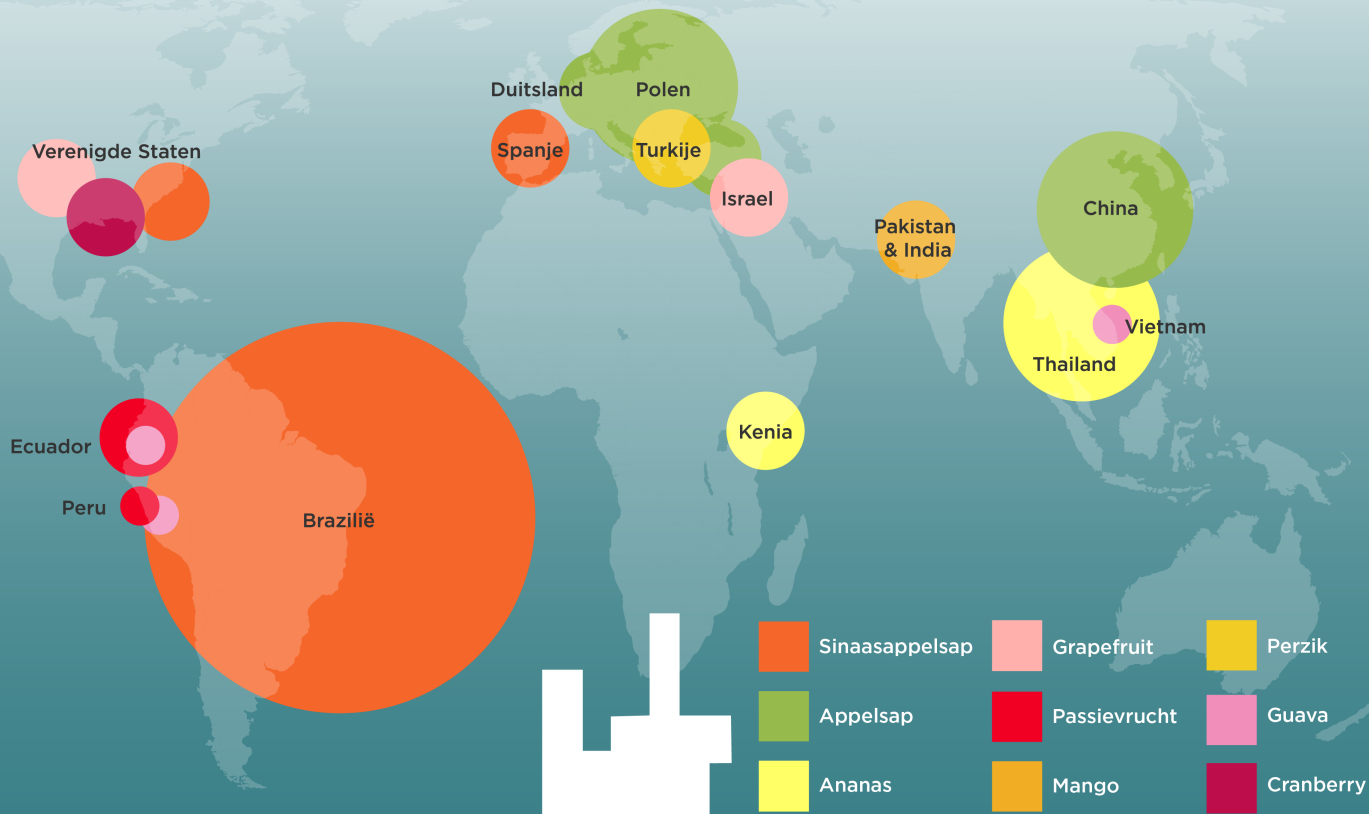
Vruchtensappen in Nederlandse supermarkten

Hoe scoort het aanbod op mensenrechten en milieu?

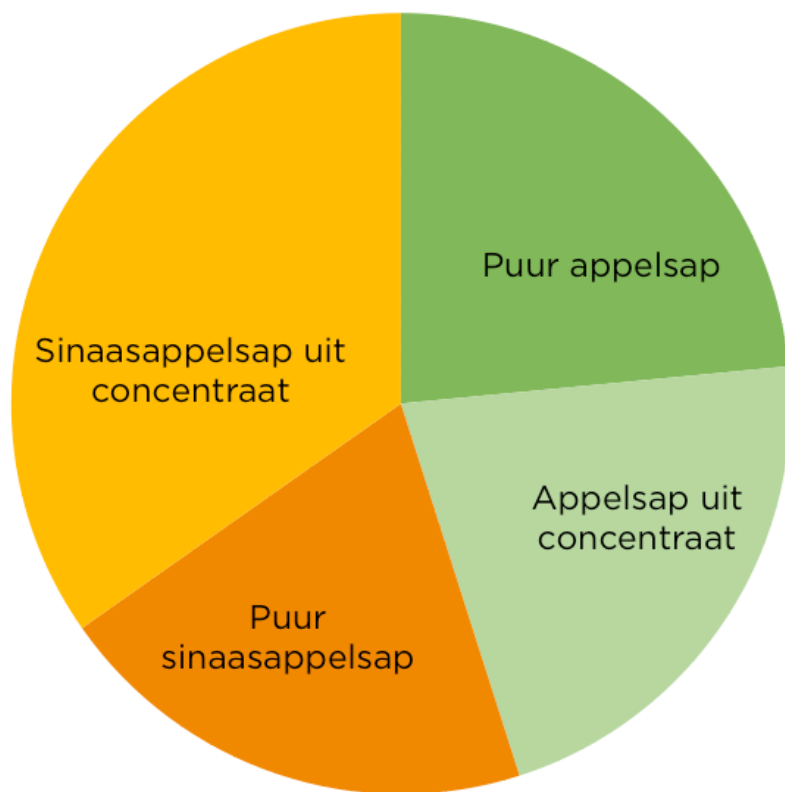
Waar komen sappen in Nederland vandaan?

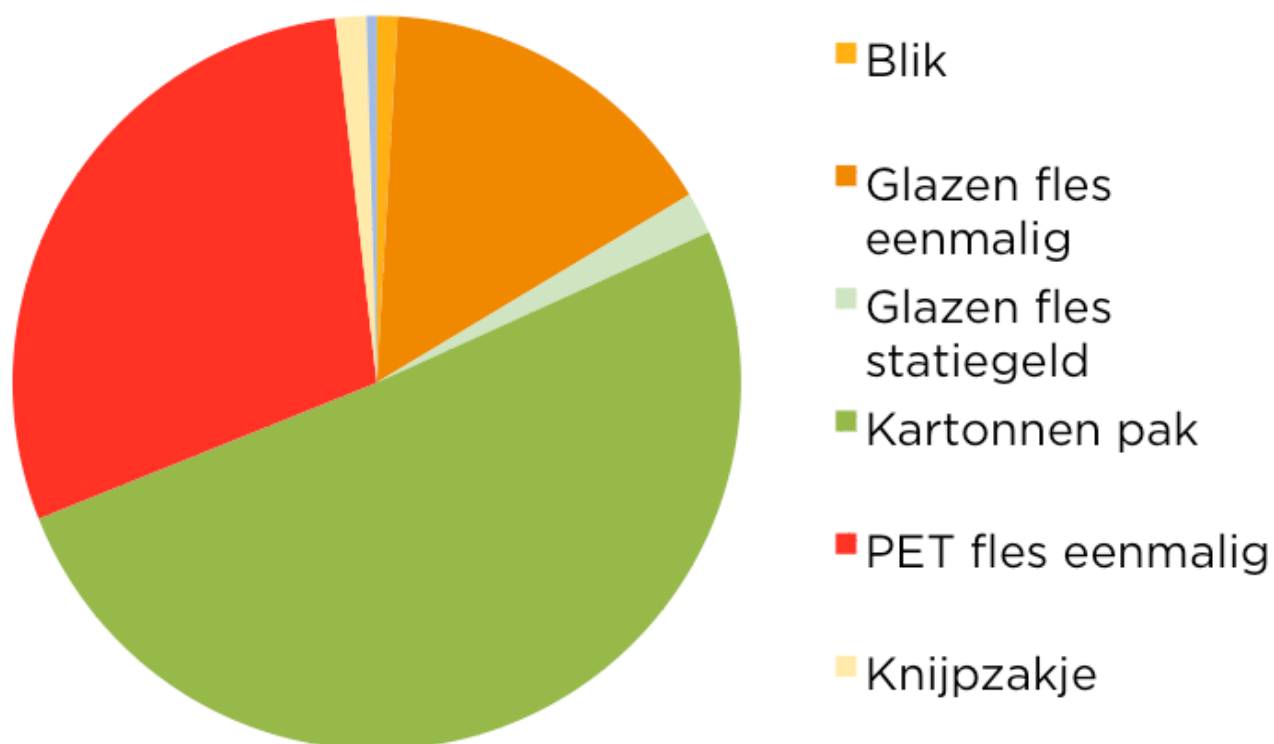

Appelsap en sinaasappelsap in drie taarttabellen

Puur 'vers' sap of sap uit concentraat, wat vind je in de schappen?

In welke verpakkingen worden sinaasappelsap en appelsap aangeboden?

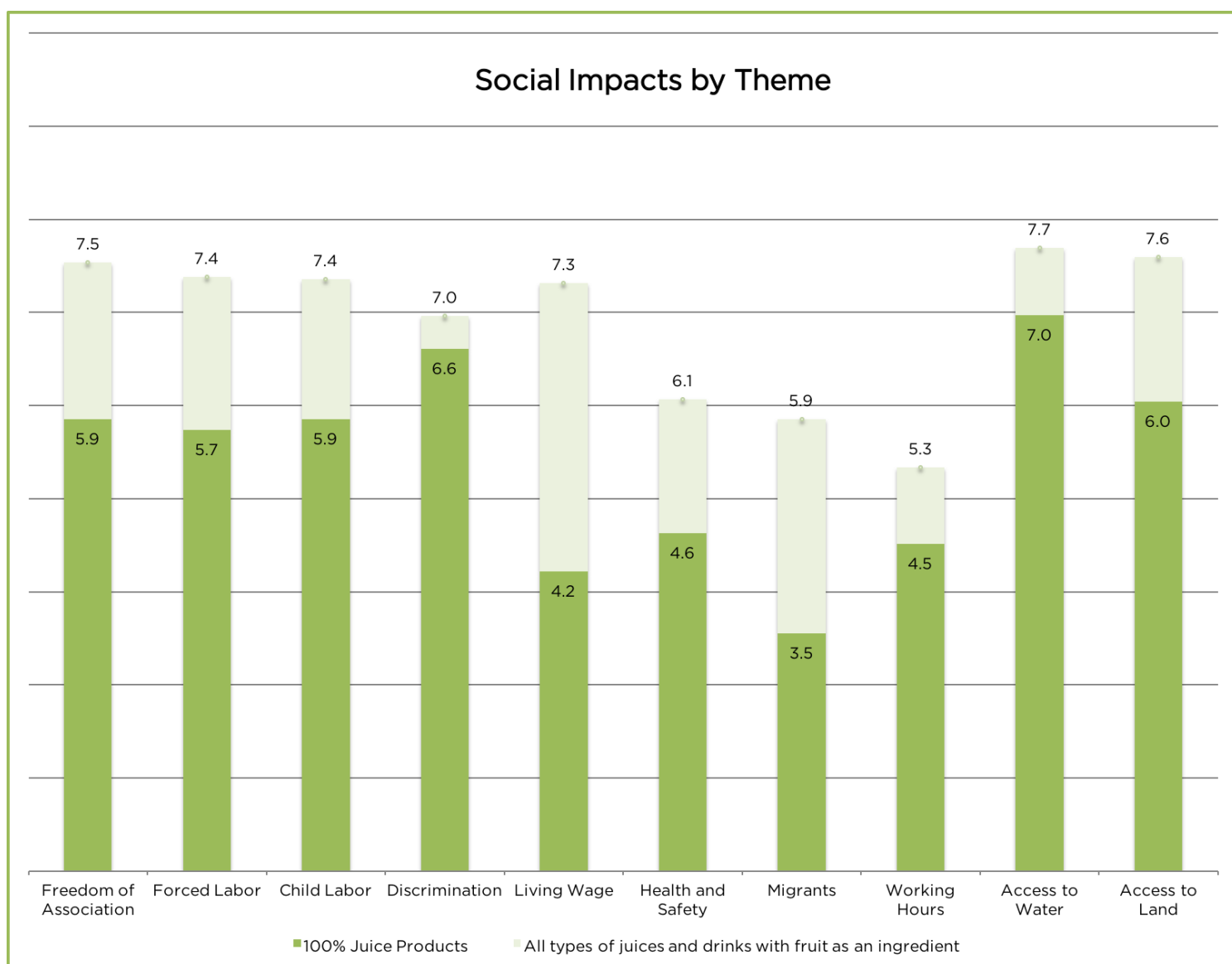
Herkomst appelsap en sinaasappelsap staat meestal niet op de verpakking

Verborgen mensenrechtenschendingen

Het onderzoek van Questionmark naar fruitdranken richt zich op tien specifieke mensenrechten. Ze zijn geselecteerd op basis van literatuuronderzoek en gesprekken met belanghebbenden en deskundigen uit de landbouwsector. Het Questionmark onderzoek richt zich op de teeltfase in de productie van sappen, omdat de mensenrechtensituatie in andere fasen van de productie de eindscore nauwelijks zal beïnvloeden [2].

[2] Zie voor meer informatie het verantwoordingsdocument: Social impact study of juice

- Bovenstaand figuur geeft aan dat leefbaar loon (4.2), werkuren (4.5), veiligheid (4.6) en een eerlijke behandeling van migrantenarbeiders (3.5) de belangrijkste problemen zijn in de landbouw achter de fruitdranken industrie. Eerlijke behandeling van migrantenarbeiders en een leefbaar loon voor werknemers zijn de uitschieters naar beneden. Al deze problemen spelen met de teelt van het fruit dat gebruikt wordt voor de productie van sappen.

- Land van herkomst van de belangrijkste ingrediënten is in grote mate bepalend voor de score van de fruitdranken.

- Appel- en perensap uit N-W Europa en Fairtrade-sinaasappelsap kennen de minste mensenrechtenproblemen.

- Sappen scoren doorgaans slechter op sociale impact dan nectars of frisdranken (met fruitsmaak) omdat die laatste relatief groot aandeel water bevatten. Water wordt meestal pas in Nederland toegevoegd en kent weinig tot geen mensenrechtenproblemen.

Verborgen milieuproblemen

Het onderzoek op milieu is uitgevoerd met behulp van een levenscyclus analyse (LCA) van alle ingrediënt-land combinaties en alle verpakkingen. Alle belangrijke processen van teelt, verwerking, verpakking en transport tot aan de eventuele koeling in de supermarkt zijn meegenomen in het onderzoek. Een hele waaier aan kenmerken van milieubelasting wordt geanalyseerd, van klimaatverandering, smogvorming, tot watergebruik. In totaal worden 21 typen milieubelasting meegenomen in de analyse. Deze worden samengevoegd tot één milieucijfer. Meer informatie over het milieuonderzoek is te vinden in het betreffende verantwoordingsdocument [3].

Het belangrijkste aandeel in de milieu-impact van fruitdranken is de teelt van het gebruikte fruit.

Ontbossing is het grootste probleem bij de productie van ananassap in Thailand en Kenia. Ananassap komt meestal uit dan Thailand, Indonesië of Kenia. Maar ook in Pakistan heeft boskap plaatsgevonden dat geassocieerd wordt met de aanleg van ananasplantages.

Sap uit concentraat of versgeperste sap? Beiden bevatten volgens de regels 100% fruit. Het maakt vanuit milieuoogpunt niet veel uit of het sap geconcentreerd wordt voordat het vervoerd wordt of niet. Door het concentreren hoeft er minder vervoerd te worden. De verminderde milieubelasting als gevolg van het vervoer is vergelijkbaar met de milieubelasting van het concentreren van het sap.

Mangosap komt vaak uit India en Pakistan. In deze beide landen is een hoge druk op het watergebruik doordat het landbouwgebied soms heel droog en heet is (verdamping) en omdat er veel mensen gebruikmaken van het water. De teelt van mango's vergt ook veel irrigatiewater, ruim 900 liter voor 1 liter sap. Dit leidt tot veel waterproblemen in deze landen.

[3] Zie voor meer informatie het verantwoordingsdocument: Environmental impact study of juice

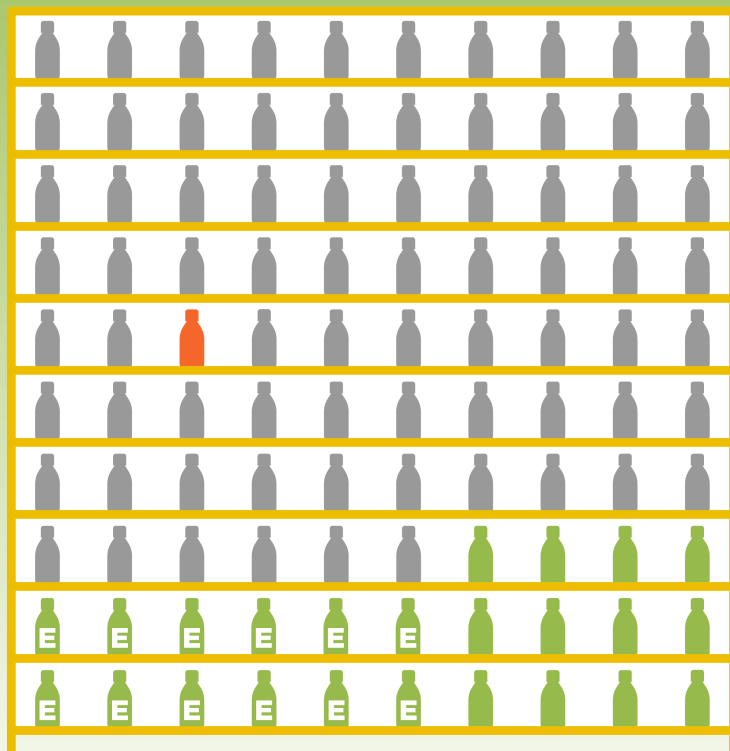
- Verpakkingen:
 - Glazen flessen voor eenmalig gebruik zijn de minst duurzame keuze voor de verpakking van dranken.
 - Kleine verpakkingen (<250 ml) zijn ook een slechte keuze omdat er veel verpakking nodig is voor relatief weinig inhoud.
 - Knijpzakjes scoren wel iets beter dan kleine glazen flesjes en PET-flesjes doordat ze een stukje lichter zijn en dus minder materiaal vergen, maar voor eenportieverpakkingen is de minst belastende keuze de kartonnen pakjes.
 - Statiegeldflessen van PET en met name van glas scoren erg goed en hebben de laagste milieubelasting. PET-flessen met statiegeld worden na gebruik versnipperd en hergebruikt voor nieuwe plastic producten. Glazen flessen worden zelfs hergebruikt na een wasbeurt en gaan vaak wel twintig maal mee. Het inzamelen en wassen geeft veel minder milieudruk dan nieuw glas maken en zelfs glas maken van gerecycled glas omdat glasproductie energie-intensief is.
 - Stalen blikjes hebben een iets betere milieuscore dan aluminium blikjes. De reden is dat staal veel makkelijker uit het afval gehaald kan worden dan aluminium, omdat staal magnetisch is.

Keurmerken

Slechts 1 procent van het onderzochte sappenaanbod heeft een keurmerk voor mensenrechten. In totaal werden voor het onderzoek 6 fairtrade producten gevonden in de schappen van de Albert Heijn, de Jumbo, de Lidl en de Marqt.

Hoeveel vruchtensappen hebben een keurmerk?’

1 op de 100 sappen heeft een fairtrade-keurmerk. 24 van de 100 sappen hebben een biologisch keurmerk (50% daarvan staat bij Ekoplaza).

- biologisch in alle supermarkten
- biologisch in alle supermarkten van Ekoplaza
- fairtrade in alle supermarkten

Questionmark © 2015

Het hebben van een keurmerk maakt wel uit voor de eindscore.

	Gemiddelde Mensenrechten score	Gemiddelde Milieuscore	Aantal producten
Met mensenrechten keurmerk	6.5	4,9	6
Met biologische landbouw keurmerk	5.7	6.1	105 producten
Zonder keurmerk	4.5	5.7	345 producten

NB: Producten met een mensenrechtenkeurmerk scoren slechter op milieu dan producten zonder mensenrechtenkeurmerk. Dat komt doordat Fairtrade-producten doorgaans worden geproduceerd in tropische landen, waar grotere problemen spelen dan in bijvoorbeeld Europese landen.